

הגפן והיין בשביל ישראל

מרכז למחוננים ולמצטיינים - יבנה

כתיבה - צוות הקורס: תמר בן שבת, ענת גור ריוה, משה ריבן, אבינועם לוין, לאה שץ.

הנחייה PBL: צבי לירז

מבוא

תכנית "הגפן והיין בשביל ישראל" מתקיימת במסגרת של עידוד ותקצוב יוזמות חינוכיות במרכזים ובכיתות למחוננים על ידי האגף למחוננים ולמצטיינים. למידע נוסף על יוזמות חינוכיות ראה [בקישור הבא](#).

במהלך תשע"ב נערך במסגרת היוזמה קורס על פי מודל PBL- למידה באמצעות פרויקטים. במהלך הקורס התלמידים תכננו וייצרו דגמים למוזיאון בנושא הגפן והיין ב"שביל ישראל". התכנון כלל: הגדרת מהות המוזיאון והתאמת המבנה למהות, הכנת אוסף הפעולות למבקר המוזיאון הכוללות משחקי מחשב, כרטיסיות הפעלה, עצוב דגמים, והכנת ערב בו הוצגו התוצרים לקהל ההורים ולראש העיר.

קהל יעד + שכבת גיל: כתות ו', ז', ח', ט'

רציונל

הגפן והיין מאפשרים הצצה לעולם הבוטני, הצצה לעולם התרבותי הרב לאומי- תרבויות עתיקות (עוף החול, דינוזוס, בכחוס), הצצה לתרבות הישראלית- (החל מ- 4 המינים, דרך אשכול המרגלים, דרך טקסי פולחן וקידוש על יין, נסך וכשרות).

הגפן והיין מיצגים פרק בהיסטוריה של נדידת העמים, הגפן והיין מיצגים פרקים בכלכלה כמו, יצוא – אז (לפני כ 2500 שנה) והיום לדוגמא יקבי בוטיק, היין מייצג תרבויות, מלחמה על זנים, בתרבות הגפן והיין נמצאות בשירה, כמו גם ביצירה הדתית בדתות השונות.

הלימוד התקיים במסגרת נתינת משימה לתלמידים, דרך המאפשרת לימוד ורכישה של יכולות רבות, באופן חווייתי ואפילו רב חושי. בשיטת זו, יכולים כל תלמיד ותלמידה לבוא לידי ביטוי, בדרכים לא שגרתיות. התלמידים לומדים לרכוש מידע רב, באופן מובנה, ונלמדות דרכים לארגון המידע. אופי למידה זה יוכל לשמש את התלמידים, בעתיד לכל דבר ועניין שיצטרכו לו. השיטה מאפשרת ללמד את התלמידים ולחשוף אותם בפרק זמן קצר יחסית, למגוון התמחויות, החל מהכנת מצגות, דרך בניית דגמים במגוון חומרים, חשיפה למומחים מתחומי דעת רבים.

מטרות הקורס

תחום הדעת:

1. התלמידים ילמדו על ייחודה של הגפן מבחינה בוטנית ומבחינה היסטורית.
2. התלמידים יעמיקו בנושאים בינתחומיים הקשורים לעולם היין והגפן כגון תרבות ומסורת ישראלית, טכנולוגיות יצור להפקת יין, ישן מול חדש, עיצוב מוצר, כלכלה עתיקה וכלכלה בת ימינו ועוד
3. התלמידים יתכננו תערוכה והצגת ידע במוזיאון

מיומנויות:

1. שאילת שאלות
2. איסוף מידע וארגון מידע
3. שיטות לייצוג ידע כגון הכנת מצגות ובניית דגמים במגוון חומרים
4. כללים להופעה בפני קהל

חברתיות ורגשיות:

1. היכרות בלתי אמצעית בין קבוצת תלמידים
2. עבודת צוות
3. למידת עמיתים

דרכי הוראה-למידה ייחודיות:

1. "חקר תוך כדי תנועה" עם מטרה מוגדרת בזמן – התלמיד לומד תוך שהוא מגורה לשאל שאלות.
2. התלמיד קורא מאמרים ודפי עבודה המכוונים אותו ללמוד למצוא את המידע הרצוי לו, התלמיד לומד כיצד לארגן את המידע, והתלמיד לומד כיצד ללמד את חבריו, את הפרק אותו הוא למד, ולכן עליו ללמוד כללי הכנת מצגת וכללי הופעה בפני קהל.
3. התלמיד לומד על השיטה להעברת מידע במוזיאונים היום, ואח"כ צריך להפנים וללמד את החומר שהוא למד בדרך חדשה- הפעלת האחר.
4. התלמיד לומד על שיטת ה"קוואסט" – העברת סיפור / מידע / ידע דרך ספור ומשחקי הפעלה. התלמיד לומד להכין מצגות אינטראקטיביות לסיפור שהוא צריך לספר.
5. הקורס מלווה באתר אינטרנטי המרכז תכנים משותפים לתלמידים ואשר מאפשר שיתוף בידע ולמידה קבוצתית מעבר לשעות הלימוד הפורמליות.

תוצרים מתבקשים:

ספר מוצר ובו תיעוד התהליך

דגמים למוזיאונים

הפעלות – דפי עבודה, משחקי מחשב למוזיאון

מצגות ע"פ נושאי המחקר

מהלך השיעורים:

אירוע פתיחה

מטרה: הצגת המטלה וקבלת " כתב מטלה"

התלמידים מגיעים בשעות הערב, ל"אירוע מיוחד" בו מוצגת להם המטלה: הקמת מוזיאון בנושא הגפן והיין. את המטלה מגיש לתלמידים ראש העיר.

בקובץ נספחים - נספח 1: כתב המטלה אותו קיבלו התלמידים .

שיעור ראשון: ביקור במוזיאון/מרכז מבקרים

מטרה: התלמידים ילמדו את המרכיבים הנדרשים להקמת מרכז מבקרים בעזרת תהליך היכרות עם מרכז קיים.

במהלך הסיור התלמידים נפגשים עם מנהלת המרכז ומראיינים אותה.

שאלות אליהן התלמידים צריכים להתייחס במיוחד:

מי יזם את המוזיאון? מה היה הקונצפט לפיו תוכנן? אילו קשיים עלו ואילו קשיים ישנם היום? אלו לקחים הופקו? מהן התכניות לפעילויות עתידיות? מה התקציב? ועוד.

התלמידים נדרשים לתעד את הדברים, לאסוף חומר כתוב, ולהתעמק בבעיות השומות איתם התמודד המקום במהלך הקמתו ופעילותו .

התלמידים מצוידים בתיקיות, בכלי כתיבה ובמצלמה לתעד את הביקור.

בקובץ נספחים - נספח 2: דפי עבודה למוזיאון.

שיעור שני-שלישי: דיון בכיתה סביב "מה נדרש להקמת מוזיאון" ועקרונות בהכנת מצגת

מוצלחת

מטרות: 1. התלמידים יצרו קבוצות של נושאים לדיון 2. התלמידים ילמדו עקרונות להכנת מצגות ויכינו מצגת בעצמם

התקיים דיון בכיתה, סביב "מה צריך כדי להקים מוזיאון"

עורכים סיעור מוחות כיתתי. מסייעור המוחות התלמידים מגיעים לנושאים לדיון, למשל:

מוזיאון צריך אנשים יזמים, מתכננים, מומחי תוכן, אנשי הדרכה וכו'...

התלמידים מתחלקים לקבוצות כל קבוצה צריכה להכין ולהציג נייר עמדה- שיאגד את כל הפרטים שעלו בקבוצה, ולאחר מכן להציג במצגת.

נושאים שנבחרו להצגה מעמיקה: אנשים, קהלי יעד, מוגבלויות, תכנים, אמצעים טכניים שמתקיימים במוזיאון, אמצעים שונים לריתוק קהל המבקרים ועוד

בקובץ נספחים - נספח 3: עקרונות בהכנת מצגת מוצלחת

שיעור רביעי-שישי: קריאת מאמרים בנושא הגפן והיין, ארגון וניהול הידע שנלמד

מטרות: 1. התלמידים ילמדו תכנים מגוונים בנושא "הגפן והיין" 2. התלמידים יכירו כלים שונים לניהול הידע 3. התלמידים יכירו את אתר הקורס

מוצגת מצגת שהוכנה ע"י מורי הקורס, המצגת התרכזת ב"קונספט – קוואסט" המקובל במוזיאונים חדשניים היום.

התלמידים נכנסים לאתר הקורס שנבנה במערכת Moodle, שם מחכה להם שאלון מידע והתייחסות לגפן ויין (שאלון לצורך מידע למורים), התלמידים מתנסים באתר, על מנת שבעתיד, יוכלו להעלות אליו את המידע שצברו.

מחלקים לתלמידים מאמרים שונים על הגפן והיין, למשל: נושאי תרבות כמו- עוף החול, בוטניקה של הגפן, מאמר על הקשר שבין חוות חקלאיות לגידול גפנים לפני כ 2,500 שנה באשקלון והקשר שלהן לעיר, יבנה- ים.

התלמידים, מתחלקים לקבוצות, ומקבלים הנחיות, כיצד לקרוא מאמרים וכן דפי עזר לניהול הידע.

בתום שני שעורים, כל קבוצה, מתבקשת לרכז את הנושאים החשובים עליהם למדה ושיש להציג במוזיאון. למשל, קבוצה שעסקה בנושא "מסחר ביין" החליטה להציג את התפתחות הכלים בהם הועבר יין, מאמפורות מוארכות מחרס ועד מכלי נירוסטה בימנו.

בקובץ נספחים - נספח 4: דוגמא לדף עזר הבא לעזור בסיכום מה שנלמד מהמאמר.

שיעור שביעי: הופעה בפני קהל

מטרות: 1. התלמידים ילמדו ויתרגלו כללי הופעה בפני קהל

הסדנה הועברה על ידי עו"ד מומחה.

שיעור שמיני: הכנה לאירוע "שולחנות עגולים"

מטרות: 1. התלמידים ילמדו על גישות חדשניות בעצוב מוזיאונים בעולם. 2. התלמידים יתכוננו לאירוע שולחנות עגולים

התלמידים שומעים הרצאה העוסקת בעצוב מוזיאונים בעולם, שינויים בגישה ודוגמאות להפעלות במוזיאונים חדשניים בעולם.

לתלמידים נמסר, כי בשיעור הבא, יגיעו מומחים שונים והורים. התלמידים יתחלקו לקבוצות, כאשר בכל קבוצה ישב נציג מקבוצת תוכן, שבאחריותו לייצג את המידע שחקרה קבוצתו במוזיאון העתידי.

שיעור תשיעי: "שולחנות עגולים"

מטרות: 1. התלמידים ישתפו מומחים והורים בידע שצברו 2. הקבוצה תעלה רעיונות לעיצוב המוזיאון.

בכל שולחן יושבים תלמיד מכל קבוצת תוכן, מורה, הורה ומומחים שונים. הקבוצות מציגות את המידע האחד לשני. מעלים רעיונות כיצד יראה המוזיאון "פיזית", כיצד תתקיים בו תנועת הקהל, כיצד יוצג המידע.

קבוצה אחת הציעה בית בצורת חבית עם שלוש קומות. הקומה הראשונה תוקדש לעבר ויוצגו בה זני ענבים קדומים, יקבים קדומים, גתות קדומות ואניות מסחר קדומות. הקומה השנייה תוקדש להווה ויוצגו בה כיצד מגדלים גפנים היום ותעשיית היין היום. הקומה השלישית תוקדש לעתיד ויוצגו בה בר עתידי, יקב עתידי.

רעיונות להפעלות לקהל המבקרים: מעלית המחברת בין הקומות ועל המבקרים לאסוף מידע בין הקומות על מנת שיוכלו לקבל פרס בסיום הסיור.

בתום הפעילות, הרעיונות מוצגים בפני קהל התלמידים.

וועדה, בראשות מנהלת בית הספר, בוחרת את הדגמים המובילים לכל קבוצת גיל.

בקובץ נספחים - נספח 5: דף הנחיות לאירוע "שולחנות עגולים"

שעור עשירי- שניים עשר: הכנת דגמים, הכנת פעילויות והפעלות למוזיאון

מטרות: 1. כל קבוצת גיל תבנה דגמים לפעילויות ולהפעלות במוזיאון 2. התלמידים יעלו לאתר הקורס מונחים ומושגים בנושא אשר ישמשו להפעלות בערב הסיום.
התלמידים מתחלקים לקבוצות עבודה : מכיני דגמים, מכיני הפעלות מחשב, מכיני הפעלות אחרות, הכנת סרטים, העלאת מושגים לאתר הקורס.

שעור שלשה עשר: תכנון ערב בו להצגת הדגמים, ההפעלות השונות, והסרטים שהוכנו להפעלות

מטרות: התלמידים יתכננו כיצד יתנהל ערב הסיום וכיצד יוצגו בו תוצרי הקורס: הדגמים, ההפעלות השונות, סרטים שהוכנו להפעלות.

שעור ארבעה עשר: ערב סיום להצגת התוצרים

תכנית הערב מנוהלת כך שהמוזמנים (הורים, נציגי חינוך, ראש העיר) מרגישים כאילו הם מבקרים במוזיאון. בכניסה הם מקבלים דפי הפעלות, התלמידים מציגים את הרעיונות שלהם והקהל יוצא משתתף בהפעלות שתוכננו מראש ע"י התלמידים.
בנוסף מוצגים ועומדים לרשות האורחים: דגמים, מידע שנאסף ב"ספר מוצר", משחקי מחשב, לוחות הדגמה, אתר הקורס ותקציר הרצאות משנים קודמות.

שעור חמישה עשר: סיכום והערכת הפרוייקט

מטרות: התלמידים והמורים יסכמו את הפרוייקט ויעריכו את הצלחתו.
הערכה של המורים נעשית לאורך כל הקורס. בתום כל שעור צוות המורים מתכנס להערכת התקדמות, תכנון המשך והערכת תלמידים.
במהלך הקורס, אחד התלמידים, צופה בעבודה של כל הקבוצות ומציג את ממצאיו שלו, על פי מחוון שהוכן מראש עם המורים. למשל- כיצד נראה לך שהרגישו חברי הקבוצה, האם היה חבר קבוצה שלא לקח חלק בעבודה. התלמיד מקבל הדרכה להציג את ממצאיו בצורה נעימה רגישה ומקדמת.
בתום הקורס מתקיימת עם התלמידים שיחת הערכה קבוצתית ופרטנית.